

◇ فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ

سال هفتم، شماره ۲۵، پاییز ۱۳۹۴

صفحات: ۱۱۷-۱۰۷

تاریخ وصول: ۱۳۹۴/۳/۱۷ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۶/۲۴

بررسی شاخص های توسعه انسانی با تاکید بر تبعیض و نابرابری جنسیتی در نواحی روستایی

خدیدجه نیسی*

منوچهر جوانمردی**

چکیده

اکثر زنان در دنیا نیاز به حمایت بنیادی در کارکرد زندگی انسانی دارند تفاوت‌های ناحیه‌ای در دسترسی به منافع توسعه بر اساس جنسیت در ایران وجود دارد. این مطالعه درصدد تجزیه و تحلیل شاخص تبعیض جنسیتی می‌باشد، که این شاخص برای دو جنس به تفکیک به منظور نشان دادن نابرابری جنسیتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. پژوهش حاضر به طور میدانی، در حوزه روستایی و در روستاهای شهرستان باوی انجام گردید. در این پژوهش به زیر شاخص‌های اصلی این شاخص از جمله شاخص آموزش عمومی، شاخص درآمد سرانه و امید به زندگی اشاره شده است که این شاخص بر شهرستان باوی تطبیق داده شده است و مربوط به سال ۱۳۹۰ می‌باشد که طبق اطلاعات اولیه روستاهای این شهرستان از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ پیشرفت چشم‌گیری داشته‌اند. شهرستان مورد مطالعه در شرق اهواز با وسعت ۹۵۴۷۷ هکتار و با جمعیتی برابر با ۸۹۱۶۰ نفر قرار دارد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تاثیر این شاخص بر شهرستان در برخی معیارها سبب پیشرفت شهرستان و برخی معیارها عقب ماندگی شهرستان را نشان می‌دهد که در شاخص تبعیض جنسیتی که تفاوتها هر چند ناچیز بین زنان و مردان، به وضوح قابل مشاهده است چه از نظر آموزشی و یا از نظر درآمد، که در همه موارد برتری مردان نسبت به زنان را نشان می‌دهد.

کلید واژگان: تبعیض جنسیتی، شاخص‌های توسعه انسانی، نواحی روستایی.

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل:

khadidjeh.neisy@gmail.com)

** استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، اهواز، ایران.

*** مقاله حاضر بر گرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سرکار خانم خدیجه نیسی می‌باشد.

مقدمه

توسعه مفهومی والاتر از رشد اقتصادی، یعنی درآمد سرانه است و کشورهایی که از درآمد سرانه بالا برخوردارند الزاماً در رده کشورهای توسعه یافته تلقی نمی‌شوند. این امر دلالت بر آن دارد که مفهوم توسعه در برگیرنده اجزاء دیگری مثل کاهش فقر، توزیع عادلانه درآمدها و امثال هم هست که در یک نگاه کل‌تر دنبال دستیابی به اموری است که مدنظر توسعه است (بخشوده، ۱۳۸۵). بررسی‌های مختلف نشان می‌دهد که زنان به دلیل زن بودن بیشتر در معرض فقر و نابرابری‌های جنسیتی و در نتیجه آسیب‌ها قرار دارند. جنسیت اغلب در تمام عرصه‌های برنامه ریزی‌های کشوری از جمله بهداشت، سلامت، آموزش، اقتصاد، سیاست و مانند آن نادیده گرفته می‌شود. رسیدن به توسعه پایدار که هدف نهایی برنامه‌های توسعه است، نیاز به برنامه ریزی‌هایی دارد که بتواند ناکارآمدی‌های برنامه‌های گذشته را مرتفع نماید. برای نیل به این منظور می‌بایست تبعیض‌ها و نابرابری‌های نژادی، فرهنگی، جنسیتی، قومی، دینی و نظایر آن ریشه کن شود (خانی و مردانی، ۱۳۸۷). مساله برابری زن و مرد از موضوعاتی است که در دهه‌های اخیر ذهن جامعه علمی را بسیار به خود مشغول کرده است. غالب متفکران اسلامی زن و مرد را از حیث انسانیت برابر دانسته اما تفاوت طبیعی در جنسیت را منشأ تفاوت در حقوق و وظایف می‌دانند. جنسیت اغلب در تمام عرصه‌های برنامه‌ریزی‌های کشور از جمله بهداشت، سلامت، آموزش، اقتصاد، سیاست و مانند آن نادیده گرفته می‌شود. در بهترین شکل برنامه‌ریزی در کشور، زنان به عنوان گروه‌های منفعل و نیازمند در قالب طرح‌های حمایتی در نظر گرفته شده‌اند. پیامدهای اعمال چنین رویکردهایی شاید در کوتاه مدت موثر بوده‌اند. اما تغییری در سطح توانمندی‌های زنان و کاهش فقر قابلیت‌های آنها نداشته است. مطالعه حاضر به دنبال آن است شاخص تبعیض جنسیتی را در نواحی روستایی شهرستان باوی به منظور ارزیابی تفاوت‌های جنسیتی مورد مطالعه و بررسی قرار دهد که تفاوت‌های مختلفی بخصوص در زمینه جنسیتی با هدف شناسایی آنها به بررسی و مطالعه این شاخص پرداخته شده و سعی در ارائه راهکارها برای برابری جنسیتی در نواحی روستایی شهرستان می‌باشد. با توجه به این مسئله نواحی روستایی شهرستان باوی را از نظر تبعیض جنسیتی مورد مطالعه قرار داده شده است. با توجه به مواد ارائه کننده به این پژوهش در پی پاسخ به این سوالات است که شاخص‌های جنسیتی به چه میزان در پیشرفت و توسعه انسانی شهرستان باوی نقش دارد؟ و آیا زنان و مردان از فرصت‌های یکسان آموزش، درآمد و امید به زندگی برخوردار هستند؟

پیشینه تحقیق

- ساکیکو فوکودا - پار^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی، گزارش می‌کند که ایده‌های آرمانیاسن از اصول اساسی رویکرد توسعه را تشکیل می‌دهند که این رویکرد یک پارادایم است. همچنین سن جنسیتی و برابری جنسیتی را یک هسته می‌داند که این پارادایم مانند یک آژانس جمعی در ترویج توسعه تاثیرگذار است.

۱. Sakiko Fukuda-parr

- بانک جهانی (۲۰۱۲)، نقل از خبرگزاری فارس، (۱۳۹۲) در گزارشی که در اکونیز^۱ به چاپ رسیده به بررسی نابرابری جنسیتی در جهان پرداخته است و همچنین اشاره کرده است که مشارکت نیروی زنان با کاهش مواجه شده و از ۵۷ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۵۵ درصد در سال ۲۰۱۲ رسیده است که زنان به طور میانگین ۱۰ الی ۳۰ درصد کمتر از مردان درآمد کسب می کنند.

- گری لوی^۲ (۲۰۱۳) در برنامه سازمان ملل که "گزارش توسعه انسانی (۲۰۱۳) خیزش جنوب: رشد انسانی در دنیای گوناگون" نام گرفته است که از طریق خبرگذاری مهر به چاپ رسیده، با بررسی کشورهایی که ارزش شاخص توسعه انسانی را در فاصله ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۲ به میزان قابل توجهی، در ابعاد درآمدی و غیر درآمدی ارتقاء داده است. راهبردهایی را بررسی می کند که سبب عملکرد خوب این کشورها شده است. در این زمینه، گزارش سال ۲۰۱۳ به تفکر توسعه ای کمک شایانی می کند؛ محرک های ویژه دگرگونی توسعه ای را توصیف نمود، اولویت های آتی سیاست گذاران را که می توانند به پایه ای چنین آهنگ حرکتی یاری کنند، عرضه می دارد.

- زنگی آبادی و موسوی (۱۳۸۸) مقاله ای با عنوان "تحلیل فضایی نابرابری جنسیتی و شاخص های مربوط به آن در کشورهای خاورمیانه ارائه داده اند که در فصلنامه جغرافیایی آمایش به چاپ رسیده است. در این مقاله سعی شده شاخص های توسعه انسانی، فقر انسانی در کشورهای خاورمیانه مورد بررسی قرار گیرد و اثرات آنها بر نابرابری جنسیتی ارزیابی گردد.

- کلانتری و فقیه ایمانی (۱۳۹۲) مقاله ای با عنوان فراتحلیلی پژوهش های انجام شده درباره "نابرابری جنسیتی" ارائه می دهند که در مجله زن در فرهنگ و هنر به چاپ رسید، در این مقاله ضمن بیان کوتاهی بر آراء پژوهشگران که پژوهش های صورت گرفته در حوزه برابری جنسیتی فراتحلیلی گردید. نتیجه گیری کلی بدست آمده این است که پژوهش های انجام شده به صورت فراگیری تلقی فمینیستی از برابری را مفروض گرفته اند.

- ویسی ناب و همکاران (۱۳۹۲) مقاله ای با عنوان « بررسی تطبیقی وضعیت شاخص توسعه انسانی در کشورهای شبه قاره » که در فصلنامه مطالعات شبه قاره به چاپ رسیده را ارائه می دهند. با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی وضعیت کشورهای قاره هند (هند، بنگلادش، پاکستان، نپال، میانمار و بوتان) را به لحاظ شاخص توسعه انسانی بررسی و تحلیل نماید. نتایج تحقیق نشان می دهد، کشورهای شبه قاره هند در وضعیت مناسبی به لحاظ شاخص توسعه ای انسانی قرار ندارند، زیرا تنها دو کشور هند و بوتان در گروه کشورهای با توسعه انسانی متوسط قرار می گیرند و کشورهای پاکستان، بنگلادش، میانمار و نپال در گروه کشورهای با توسعه انسانی پایین قرار می گیرند که این نشان دهنده ی پایین بودن درآمدها و کیفیت پایین زندگی، پایین بودن استانداردهای زندگی است.

مفهوم تبعیض جنسیتی

تبعیض به معنای تفرقه اندازی، تحقیر و عدم تساوی حقوق افراد و یا گروه‌های گوناگون به علل نژادی، مذهبی، سیاسی، گرایش جنسی، نقص عضو و جنسیت آنان می‌باشد. تبعیض رابطه مستقیمی با ساختارهای قدرت اجتماعی دارد. افراد و گروه‌هایی که از قدرت نفوذ اجتماعی کمتری برخوردار می‌باشند، از حقوق یکسان با سایر افراد و یا گروه‌های بهره‌ور نیستند. تبعیض فرمی از رفتار نابرابر با افراد و گروه‌های متفاوت در زمینه‌های مختلف است و در کل همیشه مغایر با حقوق بشر می‌باشد (براتی، ۱۳۹۳). تبعیض جنسیتی نوعی تمایز جنسیتی در اجتماعی شدن است؛ به عبارت دیگر، تبعیض جنسیتی نگرش‌های تمایز آمیز و نابرابر عوامل اجتماعی کننده در تربیت دختران و پسران است که در این میان، این تمایز به نوعی به ضرر دختران و به نفع پسران بوده و نگاه تبعیضی به سوی دختران گرایش بیشتری داشته است. تبعیض جنسیتی موجب نابرابری جنسیتی می‌شود؛ نابرابری جنسیتی به وضعیتی اشاره دارد که در آن زنان عموماً تحت سلطه مردان جامعه قرار دارند و موقعیت زنان و مردان در جامعه به حوزه خصوصی و عمومی تفکیک و از یکدیگر متمایز می‌شود. دوبوار^۱ بر آن است که نابرابری جنسیتی ساختی اجتماعی و دستاورد فرهنگ مردسالار است (حسینی و احمدی، ۱۳۹۲).

محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی:

برای محاسبه شاخص نابرابری جنسیتی در هر کشور از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$GI = \frac{HDI - GDI}{HDI}$$

این شاخص بین صفر و یک در نوسان است به این معنا که زنان در مقایسه با مردان به آموزش، درآمد و امید به زندگی یکسانی دست یافته‌اند (زنگی آبادی و موسوی، ۱۳۸۸).

محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی شهرستان:

برای محاسبه این شاخص هر کدام از نماگرهای آن شامل امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد را برای زنان و مردان در نظر گرفته شده و از فرمول زیر استفاده شده است:

$$\begin{aligned} & \frac{\text{ارزش واقعی} - \text{ارزش حداقل}}{\text{تفاوت ارزشهای حداکثر و حداقل}} = \text{امید به زندگی (زن/مرد)} \\ & \frac{\text{Log (حد اقل درآمد سرانه تعدیل شده)} - \text{Log (درآمد سرانه)}}{\text{Log (حد اکثر درآمد سرانه)} - \text{Log (حد اقل درآمد سرانه)}} = \text{شاخص درآمد (زن/مرد)} \\ & \frac{1}{3} (\text{شاخص سطح سواد بزرگسالان}) + \frac{2}{3} (\text{شاخص آموزشی (زن/مرد)}) \end{aligned}$$

نتایج بررسی این شاخص در سال ۱۳۹۰ برای شهرستان باوی به این صورت که امید به زندگی در مردان ۰/۷۲۸ و در زنان ۰/۷۴۵ و شاخص آموزشی مردان ۰/۵۵۷ و زنان ۰/۵۱۸ و درآمد مردان ۰/۶۳۰ و زنان ۰/۵۸۸ می باشد که بررسی همه این نماگرها نشان دهنده اختلاف و تبعیض بین زنان و مردان می باشد.

میانگین این شاخص در شهرستان باوی ۰/۶۲۸ و در سطح کشور برابر ۰/۴۸۵ می باشد که میانگین این شهرستان با میانگین کشوری فاصله بسیار زیادی دارد.

$$\text{امید به زندگی (مردان)} = \frac{68.7 - 25}{85 - 25} = \frac{43.7}{60} = 0.728$$

$$\text{امید به زندگی (زنان)} = \frac{69.7 - 25}{85 - 25} = \frac{44.7}{60} = 0.745$$

$$\text{شاخص آموزشی (مرد)} = \frac{2}{3} \left(\frac{49.7}{100} \right) + \frac{1}{3} \left(\frac{68.02}{100} \right) = 0.331 + 0.226 = 0.557$$

$$\text{شاخص آموزشی (زن)} = \frac{2}{3} \left(\frac{45}{100} \right) + \frac{1}{3} \left(\frac{65.6}{100} \right) = 0.3 + 0.218 = 0.518$$

$$\text{شاخص درآمد (مردان)} = \frac{\text{Log}(4461) - \text{Log}(100)}{\text{Log}(40000) - \text{Log}(100)} = \frac{3.64 - 2}{4.60 - 2} = \frac{1.64}{2.6} = 0.630$$

$$\text{شاخص درآمد (زنان)} = \frac{\text{Log}(3457) - \text{Log}(100)}{\text{Log}(40000) - \text{Log}(100)} = \frac{3.53 - 2}{4.60 - 2} = \frac{1.53}{2.6} = 0.588$$

مقدار این شاخص در سال ۱۳۸۵ برابر ۰/۶۷۵ بوده که در سال ۱۳۹۰ به ۰/۶۲۷ درصد رسیده است و این نشانه وجود تفاوت بین زنان و مردان جامعه می باشد که در بعضی آیتم ها این شاخص، مردان وضعیت بهتری نسبت به زنان دارند از جمله امید به زندگی مردان ۰/۷۲۸ و زنان ۰/۷۴۵ و از نظر آموزشی مردان ۰/۵۵۷ و زنان ۰/۵۱۸ و درآمد مردان ۰/۶۳۰ و زنان ۰/۵۸۸ می باشد به طور کلی شاخص تبعیض جنسیتی مردان برابر با ۰/۶۳۸ و زنان ۰/۶۱۷ درصد می باشد و این اعداد و ارقام نشان می دهد که مردان نسبت به زنان ارجحیت دارند و تمام توجه و اهتمام به مردان داده شده است و می تواند باعث عقب ماندگی جامعه شود در حالی که اگر به مردان و زنان حقوق یکسان داده شود آن جامعه می تواند به رشد و ترقی بالایی برسد

وقتی شاخص های بُعد مشخص شدند، تعیین شاخص توسعه انسانی بر حسب جنسیت ساده است و کافی است از این سه شاخص بعد، میانگین گرفته شود.

$$\begin{aligned} \text{شاخص تبعیض جنسیتی (مردان)} &= \frac{0.728 + 0.557 + 0.630}{3} = 0.638 \\ \text{شاخص تبعیض جنسیتی (زنان)} &= \frac{0.745 + 0.518 + 0.588}{3} = 0.617 \\ \text{شاخص تبعیض جنسیتی (مردان / زنان)} &= \frac{0.736 + 0.537 + 0.609}{3} = 0.627 \end{aligned}$$

جدول شماره ۱۵: شاخص تبعیض جنسیتی و مولفه‌های آن در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

شاخص تبعیض جنسیتی	درآمد سرانه	آموزش عمومی	امید به زندگی	
۰/۶۳۸	۰/۶۳۰	۰/۵۵۷	۰/۷۲۸	مردان
۰/۶۱۷	۰/۵۸۸	۰/۵۱۸	۰/۷۴۵	زنان
۰/۶۲۷	۰/۶۰۹	۰/۵۳۷	۰/۷۳۶	جمع

منبع: آیین نژاد، ۱۳۹۲

بررسی رابطه مقطعی بین اجرای تشکیل دهنده‌ی شاخص‌های فقر انسانی و تبعیض جنسیتی نشان می‌دهد که احتمال مرگ و میر تا ۴۰ سالگی و نابرابری جنسیتی رابطه معنی‌دار آن چندانی دیده نمی‌شود ولی با افزایش درصد بزرگسالان بی‌سواد نابرابری جنسیتی کاهش می‌یابد و همچنین با افزایش درصد جمعیت محروم از تسهیلات زندگی نابرابری جنسیتی معنی‌دار بوده است که نشان می‌دهد در کشورهایی که محرومیت از تسهیلات زندگی بیشتر است نابرابری بین زنان و مردان افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۲۰: شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی

در مقایسه با میانگین کشوری و استانی در سال ۱۳۹۰

تبعیض جنسیتی	
۰/۴۸۵	کشور ایران
۰/۷۲۳	استان خوزستان
۰/۶۲۸	شهرستان باوی

جدول فوق اجزاء و مولفه‌های شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی در مقایسه با استان و کشور را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول نشان داده شده این شهرستان سه نماگر امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد سرانه را برای هر یک از دو جنس (مرد و زن) جداگانه محاسبه کرده است. امید به زندگی زنان شهرستان باوی ۰/۷۴۵ و امید به زندگی مردان این شهرستان ۰/۷۲۸ که نسبت به میانگین استانی در سال ۱۳۹۰ در بین مردان ۰/۷۸۰ و در بین زنان ۰/۸۱۱ است و میانگین کشوری مردان ۰/۷۸۵ و زنان ۰/۸۲۶ می‌باشد. بنابراین میانگین امید به زندگی در بین زنان و مردان شهرستان باوی کمتر از میانگین کشوری است. نماگر دیگر این شاخص، شاخص آموزش عمومی است که در سال ۱۳۹۰ میانگین سطح سواد

بزرگسالان مرد برابر ۷/۴۹ درصد و زنان ۴۵ درصد و میانگین نرخ ترکیبی ثبت نام ناخالص در کلیه مقاطع تحصیلی در بین مردان ۳/۷۱ و زنان ۸/۶۳ درصد می‌باشد. میانگین این شاخص ۵۶۸/۰ درصد مردان و ۵۱۲/۰ درصد زنان می‌باشد. نماگر دیگر درآمد سرانه بین زنان و مردان که زنان ۵۸۸/۰ درصد و مردان ۶۳۰/۰ درصد درآمد را به خود اختصاص داده‌اند بنابراین شاخص تبعیض جنسیتی برای شهرستان باوی ۶۲۵/۰ می‌باشد و این شاخص در میانگین کشوری برابر ۴۹۶/۰ اعلام شده که رتبه ۱۰۷ را در بین ۱۵۲ کشور جهان کسب کرده است و طبق آخرین گزارش توسعه انسانی ۲۰۱۳، میانگین کشور ایران ۰/۰۵۱ اعلام شده و رتبه ۱۰۹ را کسب کرده است که این نشانگر این است که از نظر نابرابری جنسیتی ۲ پله نزول داشته است.

به طور کلی شهرستان باوی از لحاظ نماگرهای تشکیل دهنده شاخص تبعیض جنسیتی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند و تا رسیدن به یک حد مطلوب و قابل قبول جهانی فاصله زیادی دارد از جمله می‌توان به شاخص درآمد اشاره کرد که از لحاظ این شاخص جزو محروم‌ترین مناطق کشور به شمار می‌رود که به نظر می‌رسد یکی از مهمترین شاخص‌هایی که بهبود آن می‌تواند روند توسعه و پیشرفت شهرستان را تسریع کند و به بهبود شاخص‌های دیگر نیز کمک نماید شاخص درآمدی می‌باشد.

آزمون فرضیه‌ها:

فرضیه ۱: به نظر می‌رسد که بهبود شاخص‌های جنسیتی در توسعه انسانی شهرستان باوی موثر می‌باشد.

شاخص تبعیض جنسیت به بررسی سه مولفه‌ی امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد پرداخته است که نتایج بدست آمده از تحلیل این شاخص حاکی از این است که شهرستان باوی، از نظر این شاخص پیشرفت کرده است. این ارقام مختلف نشان دهنده وضعیت متفاوت برای شهرستان می‌باشد و نشانگر این واقعیت است که تفاوت‌های اساسی آنها از لحاظ نماگرهای این شاخص می‌توان برشمرد که با افزایش اختلاف میان ارقام، تفاوت در شاخص‌ها نیز افزایش می‌یابد. در این پژوهش این شاخص برای هر کدام از مردان و زنان به طور جداگانه محاسبه شده است که در سال ۱۳۹۰ نرخ باسوادی مردان ۴۵ درصد و برای زنان ۷/۴۹ درصد نرخ ترکیبی ثبت نام در کلیه مقاطع تحصیلی برای مردان ۲/۶۸ درصد و برای زنان ۶/۶۵ درصد که میانگین شاخص آموزشی برای مردان برابر با ۵۵۷/۰ و برای زنان ۵۱۸/۰ می‌باشد. از نظر امید به زندگی، مردان ۸/۴۷ سال و زنان ۷/۶۹ سال می‌باشد که به طور کلی میانگین این شاخص برای مردان ۷۲۸/۰ و برای زنان ۷۴۵/۰ می‌باشد و از نظر درآمد، به مردان ۴۶۱ دلار و زنان ۳۴۵۷ دلار اختصاص داده شده است که میانگین این شاخص برای مردان ۶۳۰/۰ و برای زنان ۵۵۸/۰ می‌باشد، همان‌طور که در جدول شماره ۳ و ۴ آمده است.

جدول شماره ۳: مولفه‌های شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

درآمد (دلار)	آموزش عمومی (درصد)		امید به زندگی (سال)	
	سطح باسواد بزرگسالان	نرخ ترکیبی ثبت نام		
۴۴۶۱	۴۵	۴۹/۷	۶۸/۷	مردان
۳۴۵۷	۶۵/۶	۶۸/۰۲	۶۹/۷	زنان

جدول شماره ۴: شاخص تبعیض جنسیتی و مولفه‌های آن در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

شاخص تبعیض جنسیتی	درآمد سرانه	آموزش عمومی	امید به زندگی	
۰/۶۳۸	۰/۶۳۰	۰/۵۵۷	۰/۷۲۸	مردان
۰/۶۱۷	۰/۵۸۸	۰/۵۱۸	۰/۷۴۵	زنان
۰/۶۲۷	۰/۶۰۹	۰/۵۳۷	۰/۷۳۶	جمع

در سال مورد بررسی نرخ باسوادی بزرگسالان همواره کمتر از نرخ ترکیبی ثبت نام در کلیه مقاطع آموزشی شهرستان بوده است که این امر بیانگر عدم استقبال از دوره‌های سوادآموزی بزرگسالان در این شهرستان بوده است که شاید آن را بتوان دلیل دیگری از فقر فرهنگی و اجتماعی در شهرستان دانست.

اما از نظر دو نماگر دیگر این شاخص که امید به زندگی و درآمد می باشد در هر دو نماگر مردان وضعیت بهتری دارند ولی به طور کلی میانگین این شاخص در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ پیشرفت کرده است که این نشانه پیشرفت شهرستان از نظر این شاخص می باشد.

فرضیه ۲: بین درجه محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی در نواحی روستایی شهرستان باوی رابطه وجود دارد.

طبق آمار بدست آمده از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و مرکز آمار و محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی که نشان می‌دهد رابطه‌ای بین اجرای تشکیل دهنده این شاخص وجود دارد هر چند احتمال مرگ و میر تا ۴۰ سالگی و نابرابری جنسیتی رابطه معناداری آن چنانی وجود ندارند اما با افزایش درصد بزرگسالان بی‌سواد نابرابری جنسیتی کاهش می‌یابد و با افزایش درصد جمعیت محروم از تسهیلات زندگی نابرابری جنسیتی معنی دار بوده است و این نشان دهنده وجود رابطه بین شاخص فقر و محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی می باشد.

یکی از علل عقب ماندگی محرومیت مردم چه در شهر و چه در روستا از حداقل تسهیلات زندگی می باشد از جمله این تسهیلات می‌تواند خدمات بهداشتی، برخورداری از آموزش بهتر و ... می باشد که اینها جزء نماگرهای شاخص تبعیض جنسیتی هستند. بر اساس محاسبات انجام شده از نظر آموزش ۴/۴۷ درصد در سطح باسواد بزرگسالان و ۵/۶۷ نرخ ترکیبی ثبت نام شوندگان می باشد اما متأسفانه این شاخص‌ها بخصوص آموزش در بین مردان و زنان به صورت یکسان نمی باشد که

مقدار تبعیض جنسیتی شهرستان در بین زنان ۶۱۲/۰ و در بین مردان ۶۴۲/۰ می باشد و در کل تبعیض جنسیتی ۶۲۸/۰ درصد می باشد این مقدار تبعیض جنسیتی نشان دهنده آن است که تبعیض و نابرابری برای زنان و مردان متفاوت است ولی در مقایسه شهرستان مورد مطالعه این تفاوت بین زنان و مردان کمتر است نشان دهنده شکاف و نابرابری بیشتر بین مردان و زنان است و از نظر تبعیض هر چه مقدار آن پایین باشد محرومیت و برابری در بین زنان و مردان کمتر است، و این به دلیل وجود رابطه بین محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی می باشد.

جدول شماره ۵۵: نماگرهای شاخص تبعیض جنسیتی

آموزش	
سطح باسواد بزرگسالان	نرخ ترکیبی ثبت نام شوندگان
۴۷/۴	۶۷/۵

بنابراین بین شاخص فقر و درجه محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی شهرستان باوی رابطه معکوس وجود دارد.

نتیجه گیری:

نابرابری جنسیتی بر مبنای عدم تساوی بین زنان و مردان در دستیابی به امکانات بهداشتی و سلامتی، آموزشی و... وجود دارد طرد زنان و به حاشیه راندن آنها فرصت‌های برابر در دسترس را از آنان می گیرد.

شاخص دیگر شهرستان، شاخص توسعه انسانی بر حسب جنسیت یا تبعیض جنسیتی نسبت به میانگین کشوری می باشد. به طور که تبعیض جنسیتی شهرستان ۶۲۸/۰ درصد و در سطح استان ۷۲۳/۰ درصد بوده است. این نشان دهنده پایین بودن نرخ مشارکت نیروی کار به ویژه نیروی کار زنان در فعالیت‌ها و تفاوت بین زنان در فعالیت‌ها و تفاوت بین زنان و مردان و نابرابری جنسیتی می باشد با اینکه این تفاوت بسیار ناچیز می باشد.

این تصور که کم توانی و فقر قابلیت زنان نتیجه تفاوت‌های جنسیتی آنها بوده، برای خروج از آن باید تلاش‌های فردی صورت پذیرد که این قابل قبول نیست. چرا که در دهه‌های اخیر زنان نشان داده‌اند که هر چه از میزان تبعیض‌ها و نابرابری‌های جنسیتی کاسته شود، توان و قابلیت‌های زنان در تمام زمینه‌ها رشد و نمو و عینیت می‌یابد. تجربه‌های جهانی چه در کشورهای پیشرفته و یا در حال توسعه نشان داده است توسعه جوامع فردی و خروج آنها از چرخه فقر نیازمند توجه به تمام افراد جامعه در برنامه ریزی‌های جنسیتی می‌باشد. برابری و تبعیض جنسیتی دردآورترین نوع تبعیض می‌باشد، بنابراین توانمندسازی زنان، به عنوان یک فرایند پیشرفت از یک موقعیت (نابرابری جنسیتی) به موقعیت دیگر (برابری جنسیتی)، هدف انسانی و اساسی هر جامعه، جهت توسعه و پیشرفت و کاهش نابرابری و فقر انسانی است. روندی که ممکن می‌باشد. این امر نیازمند تزیق این دیدگاه در تمام تصمیم‌گیری و با در نظر گرفتن تفاوت بین محرومیت‌های زنان و مردان مناطق

مختلف کشور می‌باشد. چرا که یافته‌های این پژوهش نیز نشان داد که زنان و مردان شهرستان باوی در میزان دسترسی به امکانات و محرومیت‌ها متفاوت هستند. مردان و به خصوص زنان در برخی مناطق کشور در معرض فقر قرار دارند. بنابراین نیاز به اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی متفاوت دارند.

پیشنهادات و ارائه راهکارها:

- به منظور رسیدن به یک توسعه‌ی پایدار و همه‌جانبه پیشنهادات ذیل ارایه می‌گردد:
- ایجاد مراکز آموزشی بیشتر در سطح متوسطه در شهرستان باوی به خصوص برای دختران.
- برای ارتقای نقش زنان در فعالیتهای اقتصادی و بر طرف نمودن شکاف جنسیتی پیشنهاد می‌گردد در برنامه‌های مدیریتی از زنان استفاده گردد و کنار آن به برگزاری آموزش‌های کاربردی ویژه‌ی زنان که توانمندی‌های آنان را تقویت کند اقدان شود تا نقش زنان در فعالیتهای پررنگ‌تر شود.
- در پیش گرفتن راههای متناسب برای توانایی زنان جهت کسب درآمد فراتر از مشاغل سنتی، کسب اقتصاد خوداتکا، و اطمینان دادن به زنان برای دستیابی به بازار کار و سیستم‌های تامین اجتماعی.
- تسهیل دسترسی افراد به منابع و فرصت‌ها جهت عدالت و برابری.

منابع

- آرین نژاد، سیما. (۱۳۹۲). سالنامه آماری استان خوزستان ۱۳۹۱، دفتر آمار و اطلاعات و GIS.
- بخشوده، محمد. (۱۳۸۵). روند توسعه انسانی در ایران، فصلنامه توسعه و بهره‌وری، سال اول، شماره ۲۰.
- براتی، صادق. (۱۳۹۳). بررسی نگاه جنسیتی، تبعیض جنسیت به زنان در محیط کار، (گاهنامه فانوس: توانمندسازی جوانان از طریق رسانه)، مجله فانوس، نشر آزاد، کابل.
- حسینی، حسن، احمدی، سینا. (۱۳۹۲). بررسی میزان سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خانواده و رابطه آن‌ها با گرایش والدین به تبعیض جنسیتی میان فرزندان (مطالعه موردی: والدین شهرستان جوانرود)، جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال چهارم، شماره سوم.
- خانی، فضیله، مردانی، مریم (آزاده). (۱۳۸۷). توسعه یاقستگی و شاخص‌های فقر انسانی و جنسیتی، فصلنامه پژوهش زنان، دوره ۶، شماره ۴.
- خبرگزاری فارس. (۱۳۹۲). گزارش سالیانه بانک جهانی ۲۰۱۲، گروه اقتصاد، حوزه اقتصاد بین‌المللی.
- زنگی‌آبادی، علی، موسوی، میر نجف. (۱۳۸۸). تحلیل فضایی نابرابرهای جنسیتی و شاخص‌های مربوط به آن در کشورهای خاورمیانه، فصلنامه جغرافیایی آمایش، شماره ۷.
- کلاتری، عبدالحسین، فقیه‌ایمانی، فاطمه. (۱۳۹۲). فراتحلیل پژوهش‌های انجام شده درباره

- "نابرابری جنسیتی"، مجله زن در فرهنگ و هنر، دوره ۵، شماره ۱.
- گری لوی (۲۰۱۳). گزارش توسعه انسانی خیزش جنوب: رشد انسانی در دنیای گوناگون، سازمان ملل متحد، خبرگزاری مهر، شناسه خبر: ۲۰۴۲۹۸۷.
- ویسی ناب، فتح الله و همکاران. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی وضعیت شاخص توسعه‌ی انسانی در کشورهای شبه قاره، فصلنامه مطالعات شبه قاره، سال پنجم، شماره هفدهم.
- Fukuda – parr , Sakiko . (2003). The Human Development Paradigm : Operationlizing Sen’s , Feminist Economics , United Nations Development Programme 1995.

Reviewing Human Development Indices with Focus on Sex Discrimination in Rural Regions

*Kh. Neisy

**M. Javanmardi

Abstract

Most women in the world need fundamental support to function in human life. There exist regional differences in access to development benefits based on gender in Iran. This study intended to analyze sex discrimination index, the index for the two sexes were used to demonstrate gender inequality. The current research was a field study, in which the rural areas of suburb regions of Bawi city were taken in concern. In this study, the main indices, including the index of public education, per capita income and life expectancy were discussed. The measures were adapted to Bawi city in 1390. The villages of the city according to preliminary information from 1385 to 1390, had made enormous progress. With an area of 95,477 hectares and a population of 89,160 individuals the understudied regions located at East of Ahwaz city. The findings showed that there were some promotions in some of the development measures and there were also some criteria showing non developed indices. One of these indices was gender discrimination, though not all differences between men and women, were clearly visible either in education and incomes, but in all cases the superiority of men over women were obvious.

Keywords: gender discrimination, Human Development Index, Rural areas

*M. A. Geography and Rural Planning, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran
(corresponding author, email: khadidjeh.neisy@gmail.com)

**Assistant Professor, Department of Geography, Ahvaz Branch, Islamic Azad University,
Ahvaz, Iran

***This article was extracted from M.A Dissertation of Khadidjeh Neisy